

O RAZSTAVI

Spomin ima več razsežnosti in zajema tako notranje, osebne spomine na to, kar smo sami doživeli in izkusili, kot tudi zunanje, kolektivno spominjanje na tisto, česar ni več. Spomin je do neke mere brezčasen, saj se prenaša iz generacije v generacijo in je v pisni obliki ohranjen še dolgo po življenju tistih, v mislih katerih se je izoblikoval. Obenem je tudi trdno zasidran v času, opisan in določen s trenutkom, v katerem je nastal. Primerjava registra oziroma glavne knjige posamezne judovske skupnosti (pinkas) s primerkom drobnega tiska, kot je letak ali vabilo na poroko, razkrije, da je bil prvi ustvarjen kot spominsko orodje, drugi pa kot bežno pričevanje enega samega trenutka. A vendar sta oba neločljivo povezana s svojimi prvotnimi ustvarjalci in časom, v katerem so živeli.

Knjižnice so shrambe spomina, ki je prisoten v spominskem in arhivskem gradivu, knjigah in življenjskih zapisih nešteti ljudi, znanj in misli. Narodna knjižnica Izraela je s svojimi arhivskimi zbirkami in več kot petimi milijoni knjig osrednja ustanova nacionalnega spomina.

Pričujoča razstava je zasnovana na arhivskem gradivu, spominih, odlomkih iz tiska, zgodovinskih fotografijah, registrih, razglednicah in drugih spominih evropskih judovskih skupnosti, vsak razstavni pano pa ob tem preko povezovalnih točk, ki jih ponuja dokumentarna dediščina, omogoča vpogled v zgodbo skupnosti. Predlagamo, da si razstavo ogledate kot serijo razglednic, ki so vam jih poslali iz preteklosti. Razmislite o tem, kateri dokumenti ohranjajo vaš lastni spomin. Kaj bi dodali k razstavi o svoji skupnosti? Za dostop do dodatnega digitalnega gradiva in poglobljen vpogled v zgodbe, skrite v njem, s svojim pametnim telefonom skenirajte QR kodo.

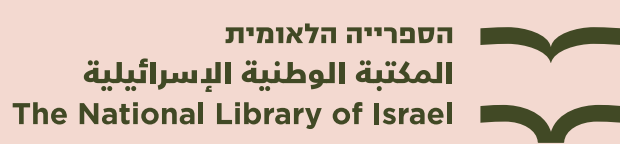
NARODNA KNJIŽNICA IZRAELA

Narodna knjižnica Izraela (NLI), ustanovljena leta 1892 v Jeruzalemu, ima dvojno nalogo: služi kot nacionalna knjižnica za Državo Izrael in za Jude po svetu. V bogatih zbirkah hrani najrazličnejše gradivo, ki pripoveduje zgodovinsko, kulturno in intelektualno zgodbo Judov, Države Izrael in dežele Izrael skozi čas.

Gesher L'Europa (Most v Evropo) je pobuda Narodne knjižnice Izraela, da bi ustvarili priložnosti za posredovanje znanja in kulturno izmenjavo med Narodno knjižnico Izraela in Evropo.

EVROPSKA ZVEZA ZA OHRANJANJE IN PROMOCIJO JUDOVSKÉ KULTURE IN DEDIŠČINE

Evropska zveza za ohranjanje in promocijo judovske kulture in dediščine (AEPJ) je mreža evropskih organizacij, tako javnih kot zasebnih ustanov, združenj judovskih skupnosti in nevladnih organizacij, ki služi kot platforma za razvoj kulturnih pobud in izobraževalnih programov za spoznavanje judovske kulturne dediščine v Evropi. Mreža AEPJ deluje kot kanal za medkulturni dialog, spodbuja boljše poznavanje in razumevanje evropske zgodovine, ozavešča o kulturni raznolikosti in krepi kulturno identiteto evropskih državljanov. AEPJ je krovna organizacijska zveza, ki sprejema, promovira, usposablja in pomaga razvijati edinstvene in vrhunske judovske kulturne in dediščinske projekte po vsej Evropi, tudi Evropske dneve judovske kulture.

Besedila **Narodna knjižnica Izraela**; oblikovanje razstave **Rotem Cohen-Soaye**.

Slovensko jezikovno verzijo razstave Spomin je pripravil Center judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor. Izvirna razstava je bila ob tem dopolnjena z nekaj dodatnimi pojasnili, ki so označena z *.

Prevod besedil v slovenščino **Marjetka Bedrač**; lektoriranje slovenskih besedil **Darja Gabrovšek Homšak**; prilagoditev preloma **drugaOblika.com**.

CENTER JUDOVSKÉ KULTURNE DEDIŠČINE SINAGOGA MARIBOR (krajše Sinagoga Maribor) je javni zavod, ki proučuje in zlasti javno predstavlja judovsko dediščino in zgodovino lokalnega okolja v navezavi na širši srednjeevropski prostor. Sinagoga Maribor se je v projekt EDJK vključila leta 2006, leta 2010 pa je prevzela tudi nalogo nacionalnega koordinatorja tega projekta v Sloveniji.

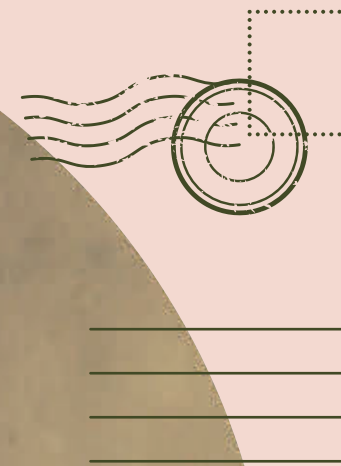
SINAGOGA
CENTER JUDOVSKÉ KULTURNE
DEDIŠČINE SINAGOGA MARIBOR

Waldemar Haffkine

Waldemar Mordechaj Wolff Haffkine je bil francosko-ukrajinski mikrobiolog, ki je razvil in uporabljal cepiva proti koleri in bubonski kugi. Cepiva je preizkušal na sebi. 1899.

Narodna knjižnica Izraela, ARC. Ms. Var. 325 04 127

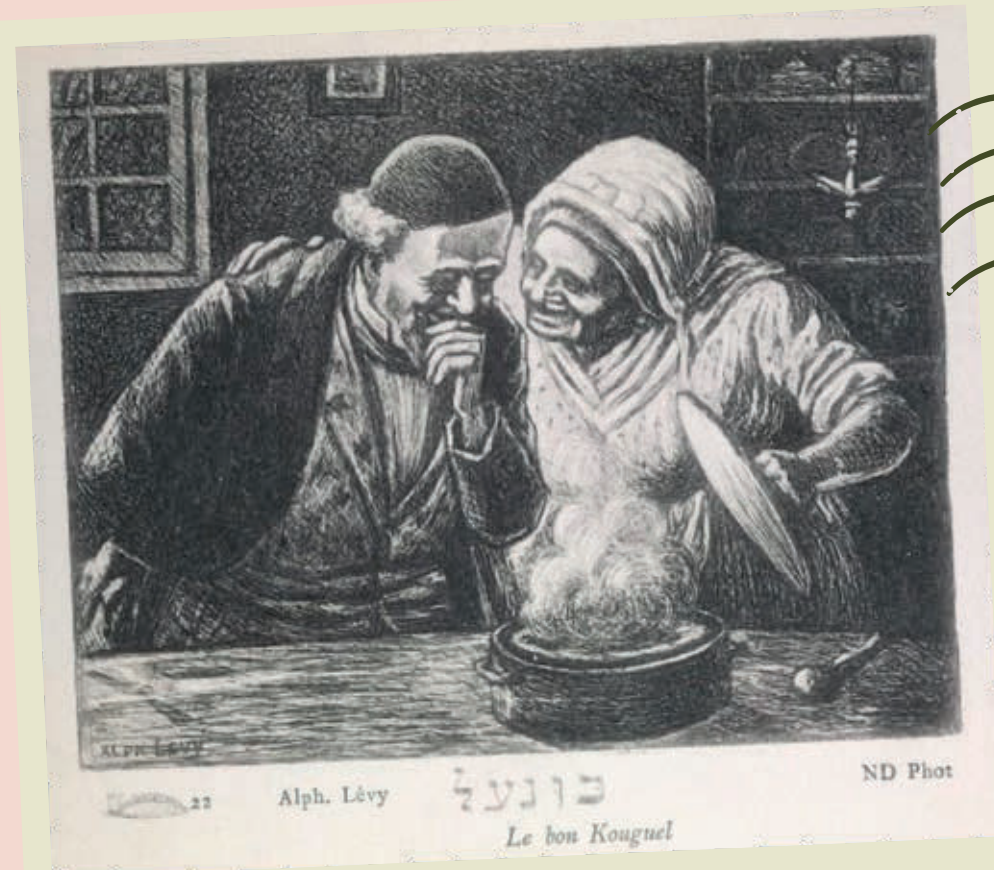

Waldemar Haffkine

Potrdilo Carske novoruske univerze v Odesi z dne 10. novembra 1884 o sprejemu W. Haffkina v državno službo po končanem študiju in odsluženem vojaškem roku.

Narodna knjižnica Izraela, ARC. Ms. Var. 325 04 239

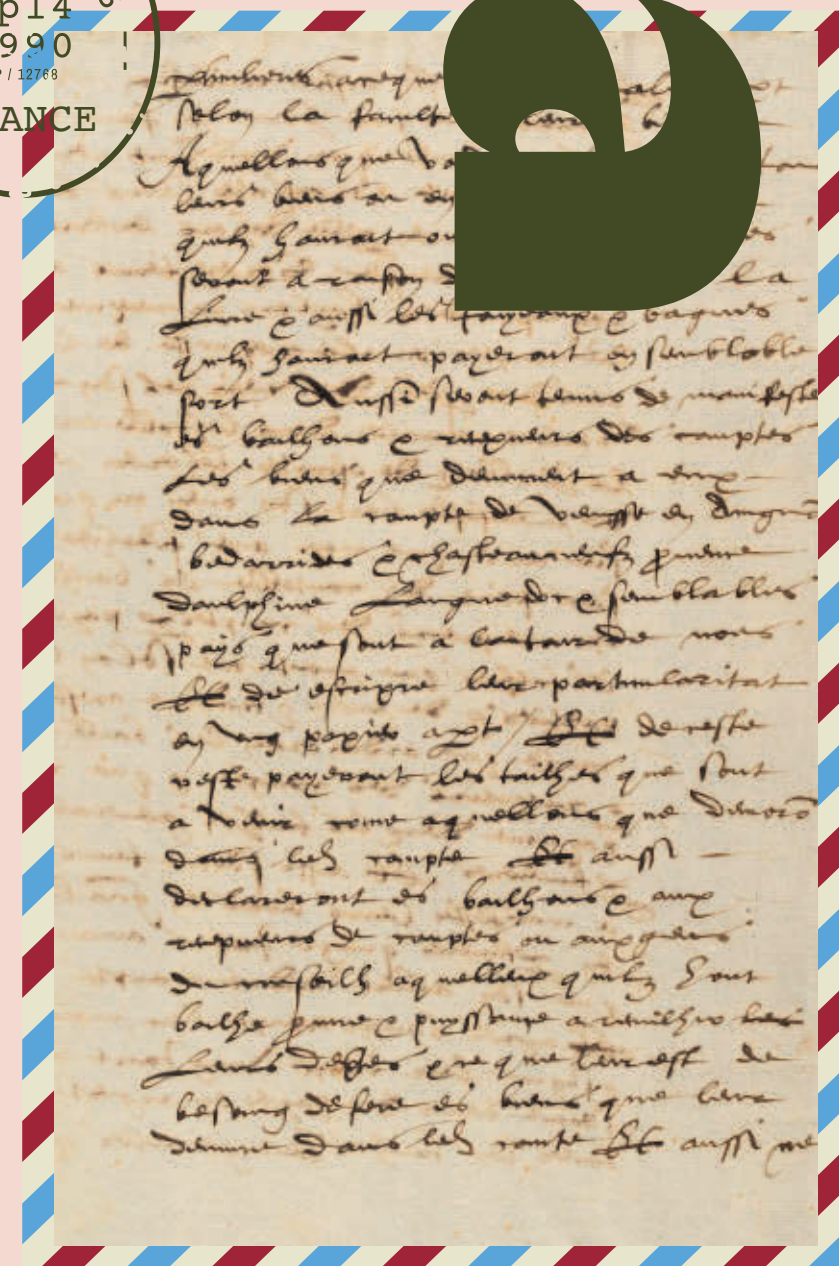
Razglednica s podobo žene, ki soprogu kaže kugel [značilna judovska jed, op. prev.]. Podobo je narisal Alphonse Lévy, bila pa je del serije ilustracij, ki so bile prvič objavljene v knjigi La vie juive (Judovsko življenje; Pariz, 1886). Ok. 1905.

Narodna knjižnica Izraela, TM 8* 921

Francoska igralka »Madame Judith«, rojena v Parizu 30. januarja 1827 kot Julie Bernat. Osvojila je srce javnosti, ki jo je poznala kot »la belle Juive«, lepo Judinjko. Ok. 1860-1870.

Narodna knjižnica Izraela, Schwad 02 07 31

Pravni dokument o davkih, Carpentras, 12. stoletje.

Narodna knjižnica Izraela, Osrednji arhiv za zgodovino Judov, F-Car-785

Načrt Pariza iz leta 1853. Z roko narisani barvni obrisi označujejo mestno obzidje v različnih obdobjih.

Narodna knjižnica Izraela, Kartografska zbirka Erana Laorja, ct 286

0-198765

Hagada za pesah, zapisana v provansalskem slogu, Avignon, ok. 1390-1400.

Narodna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 7246=38

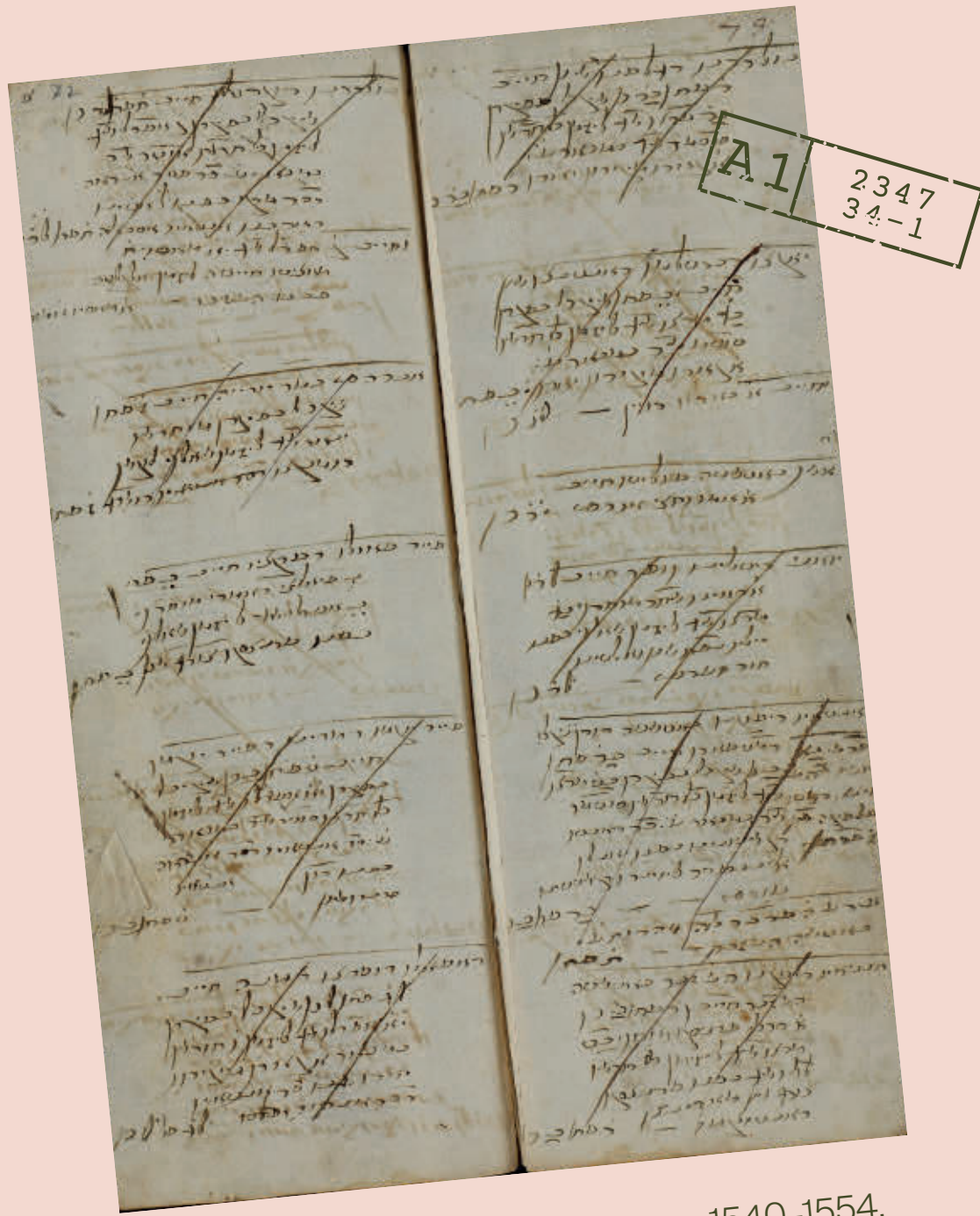
A1 2347 34-1

Umberto (Moshe David) Cassuto

Umberto Cassuto

Umberto (Moshe David) Cassuto (1883–1951) je bil italijanski zgodovinar, rabin ter poznavalec judovske biblije in ugaritske literature. Prizadeval si je najti najbolj natančno verzijo besedila judovske biblije oziroma Tanaha. Ker se je zavedal, da so takrat znane izdaje Tanaha uredili večinoma nejudovski založniki, je poudarjal pomen primerjalnih raziskav za odkrivanje morebitnih sprememb izvirnika.

Posojilno-dajalna evidenca, Firenze, 1540–1554. Odkupljeno od Umberta (Mosheja Davida) Cassuta leta 1940.

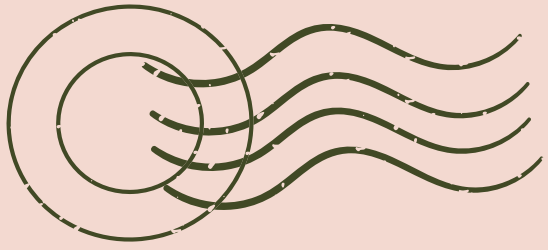
Narodna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 377=4

Fragment judovskega koledarja, Benetke. Čeprav se je ohranil le del tega koledarja, je strokovnjakom na osnovi razpoložljivih podatkov fragment uspelo tudi datirati. Tretji stolpec z desne nakazuje, da se bo judovska velika noč začela 12. aprila, kar se je v 17. stoletju zgodilo zgolj trikrat: leta 1626, 1637 in 1648. V vseh treh letih pa so se dnevi judovskega koledarja, ki so zapisani v stolpcu skrajno desno, samo leta 1648 ujeli tako z v fragmentu navedenimi dnevi v tednu kot tudi z dnevi po gregorijanskem koledarju, ki so prav tako zabeleženi v tem fragmentu.

Narodna knjižnica Izraela, V 1835 05 19

Razglednica, izdana ob 500. obletnici beneškega geta, 2016. Narodna knjižnica Izraela, Zbirka evropskega drobnega tiska

Ketuba (poročna pogodba), Rim, 1790.

Narodna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 901.132=1

Diploma doktorja medicine, ki jo je Univerza v Padovi leta 1695 podelila Jacobu Mahlerju, judovskemu študentu iz Bingna ob Renu. Standardno latinsko besedilo je bilo na diplomu prilagojeno njegovi veroizpovedni pripadnosti. Besedilo se začne z zapisom »V imenu večnega Bog« namesto z značilno frazo »V Kristusovem imenu«. Diploma prav tako ni datirana z oznako »anno a partu Virginis« (leto po porodu Device Marije), pač pa z oznako »anno currente« (tekoče leto). Med letoma 1409 in 1816 je na Univerzi v Padovi diplomiralo 325 judovskih zdravnikov.

Narodna knjižnica Izraela, Ms. Fr. 789.1

A.1 2347 34-1

Hagada za pesah je molitvenik, ki vsebuje temeljno besedilo, povezano z ohranjanjem spomina v judovski tradiciji. Empoli, 1478. Hagada izraža zavezanost Judov negovanju spomina na odhod iz Egipta in prenašanju tega spomina naslednjim generacijam. V rokopisu so vidne sledi cenzure: cenzor Camillo Jaghel je prečrтал besede, ki niso bile v skladu s krščansko tradicijo.

Narodna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 986=8

Glückel iz Hamelna

Dnevnik Glückel iz Hamelna [tudi Hamelina, op. prev.], 1743. Judovska poslovница Glückel iz Hamelna (1646–1724) je napisala spomine (v jidišu), da bi svojim otrokom in drugim potomcem osvetlila, kakšno je bilo njeno življenje Judinje v Nemčiji v 17. stoletju. V spominih je opisala tako dramatične izkušnje, npr. umor, napade piratov in pričakovanje lažnega preroka, kot tudi vsakdanje, npr. poroke in rojstva.

Iz zbirke Univerzitetne knjižnice Johanna Christiana Senckenberga, Frankfurt ob Majni. Projekt Ktiv, Narodna knjižnica Izraela

Bertha Pappenheim*, Glückelina potomka, je dve stoletji pozneje pozirala kot Glückel za spominski portret, ki ga je naslikal umetnik Leopold Pilichowski.

*Bertha Pappenheim (1859–1936) je bila znana avstrijska judovska feministka, družbena aktivistka in ustanoviteljica zveze judovskih žensk (Jüdischer Frauenbund).

נעמה

Mahzor (praznični molitvenik), narejen po aškenaškem obredju in namenjen kantorjem za uporabo v sinagogi, vsebuje večinoma cikle judovskih liturgičnih pesmi [heb. mn. pijutim, op. prev.]. Mahzor je uporabljala judovska skupnost v Wormsu, vse dokler ni bila novembra 1938 v kristalni noči uničena tamkajšnja sinagoga. Rokopisno knjigo je rešil mestni arhivar tako, da jo je skrnil v mestno katedralo. Leta 1957, po dokončanem pravnem postopku v Nemčiji, so rokopis prenesli v Judovsko narodno in univerzitetno knjižnico v Jeruzalemu.

Narodna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 781=4

A1 2347 34-1

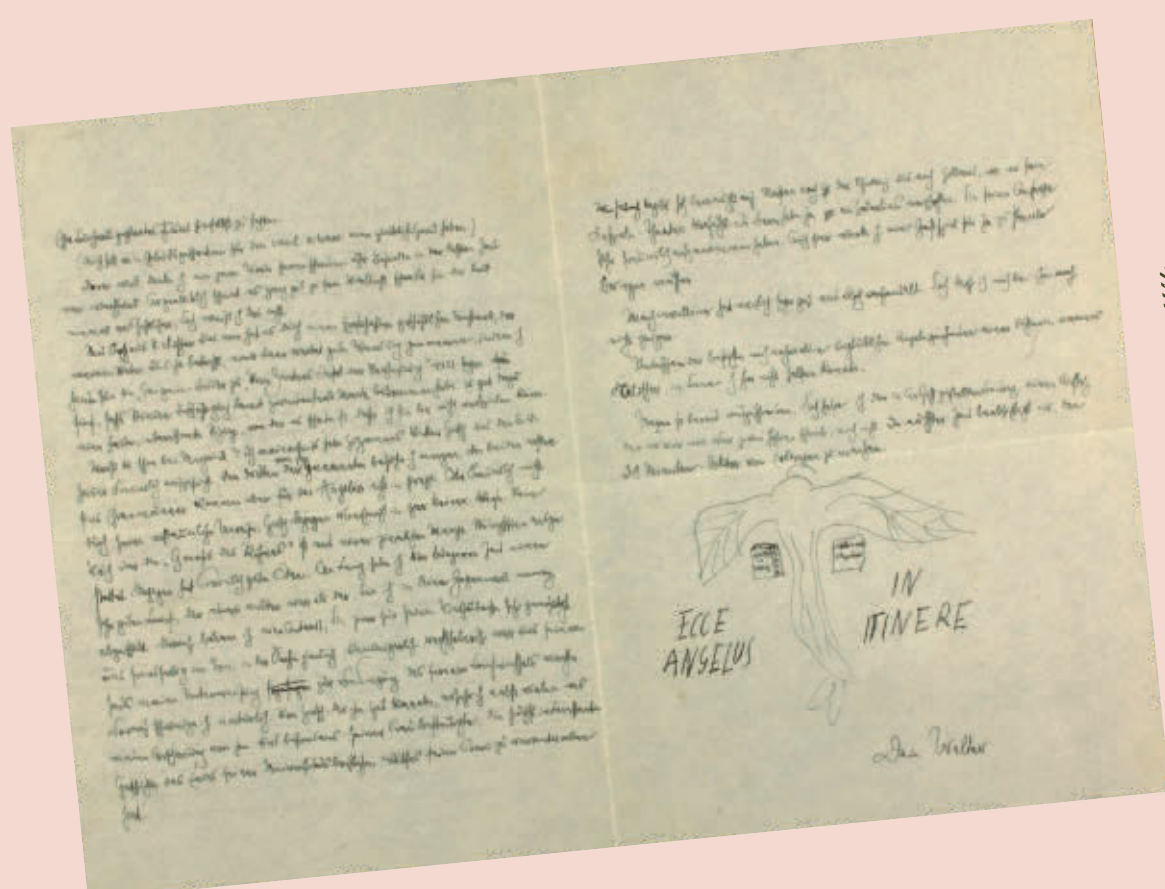
Pinchas ben Abraham Halevy iz Halberstadta, Judovski koledar, Saška, Nemčija, 1716. Knjiga omogoča pravičen izračun judovskih datumov na osnovi krščanskega koledarja. Vodenje edinstvenega judovskega koledarja je kompleksno, vendar tistega, ki živi skladno z njim, postavlja v pripoved o judovski zgodovini, primerjava s krščanskim koledarjem pa dodaja splošen kontekst.

Narodna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 8°2380

Ketuba (poročna pogodba) iz Kočija [nekaj im. Kočin, op. prev.], Indija, 1773. Čeprav je pogodba zasnovana v tedanjem indijskem slogu, imeni partnerjev nakazujeta na njuno aškenaško poreklo. Ženinov podpis razkriva ime Eliezer Lieber, sin Henleja iz Hamburga. Domnevajo, da bi bil Lieber lahko vnuk Glückel iz Hamelna.

Iz zbirk Muzeja Reubena in Helene Dennis skupnosti Beth Tzedec v Torontu in Narodne knjižnice Izraela. Projekt Ktiv, Narodna knjižnica Izraela

POST BOX

Pismo Walterja in Dore Benjamin Gershomu Scholemu, Berlin, 1921. Njuna risba se navezuje na delo Paula Kleeja Angelus Novus (Novi angel), ki sta jo Benjaminova kupila tik pred tem. Narisana figura prikazuje Scholemovo partnerico Escho Burchhardt kot angela na Kleejevi risbi.

Narodna knjižnica Izraela, ARC. 4° 1598 03 64

Eugen D. Relgis

Eugen D. Relgis (rojen kot Eisig D. Sigler; priimek Sigler se v nasprotni smeri prebere kot Relgis; 1895–1987) je bil romunski pisatelj, pacifistični filozof in anarhistični bореc, ki je bil poznan kot teoretik človekoljubnosti. Lesorez Louisa Moreauja.

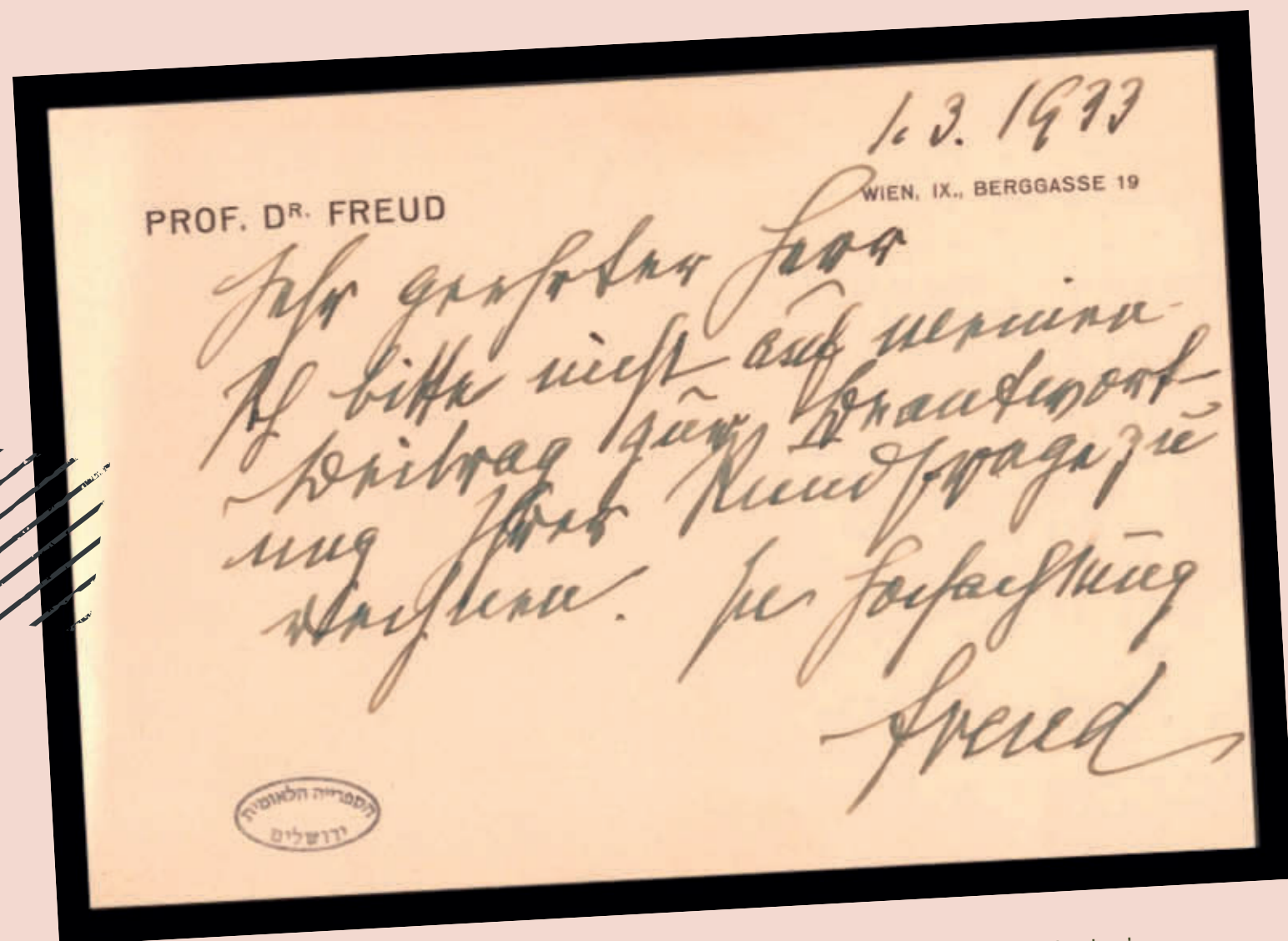
ROMUNSKA

Plakat ob spominski slovesnosti v čast Zeeva Jabotinskija*, ki je bila 28. julija 1946 v Iašiju v Romuniji.

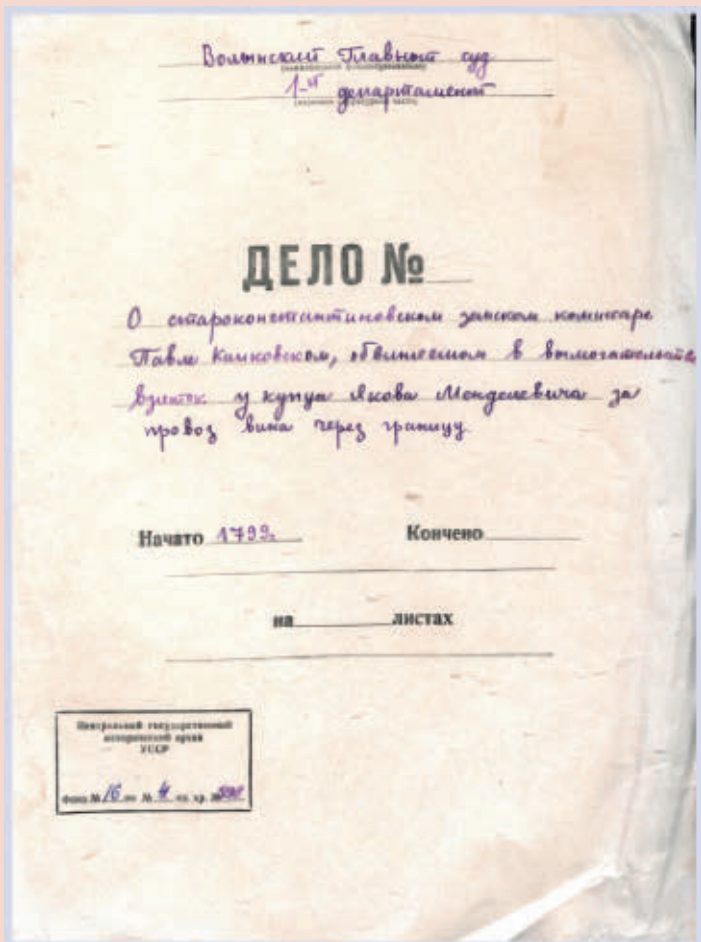
Inštitut Zeeva Jabotinskija v Izraelu

*Zeev ali Ze'ev (Vladimir) Jabotinsky (tudi Žabotinski; 1880–1940) je bil sionistični voditelj, mislec, avtor, pesnik in prevajalec. Bil je eden od ustanoviteljev Judovske legije (vojaška skupina v britanski vojski, sestavljena iz judovskih prostovoljcev, ki se je med prvo svetovno vojno borila za osvoboditev dežele Izrael izpod osmanske nadoblasti) ter ustanovitelj revizionistične struje sionizma in gibanja Betar (sionistična mladinska organizacija).

Razglednica, ki jo je leta 1933 Sigmund Freud poslal Bernardu Wechslerju, uredniku sionističnega časopisa v Bukarešti. Freud se je opravičil, ker mu ni uspelo odgovoriti na urednikovo vprašanje za časopis, s katerim je želel pridobiti mnenja o temi judovstvo in pacifizem.

Narodna knjižnica Izraela, ARC. 4* 2314/05

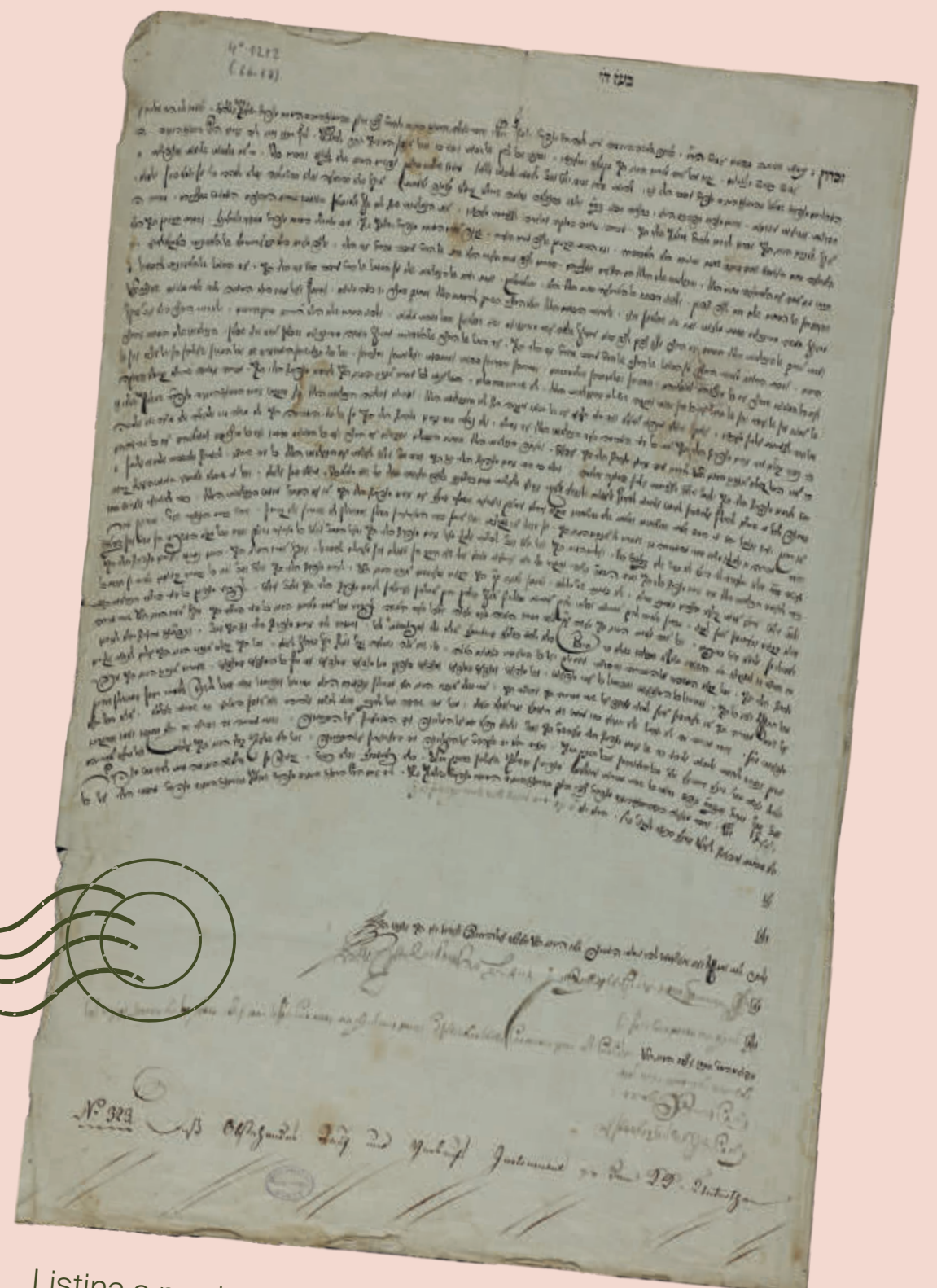

Sodni spis o nezakoniti zaplembi in izterjavi denarja za 12 sodov ogrskega vina, ki jih je prodal trgovec Yankel Mendeliovitch, za njihov prevoz med mesti vzhodno od Karpatov pa je poskrbel Leiba Yankelevitch. V spisu so shranjena pričevanja in dokazi. 1797–1800.

Narodna knjižnica Izraela, Osrednji arhiv za zgodovino Judov, CD-589.01

0-198765

Listina o prodaji posesti, 15. februar 1817. Listino so potrdile in žigosale avstrijske oblasti.

Narodna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 1212-4

Razglednice in pisma, ki jih je ob različnih priložnostih prejel Eugen Relgis. Relgis si je veliko dopisoval z ljudmi po vsem svetu. Tu je predstavljen le delček te bogate korespondence.

Narodna knjižnica Izraela, ARC. Ms. Var. 563

Benjamin iz Tudele

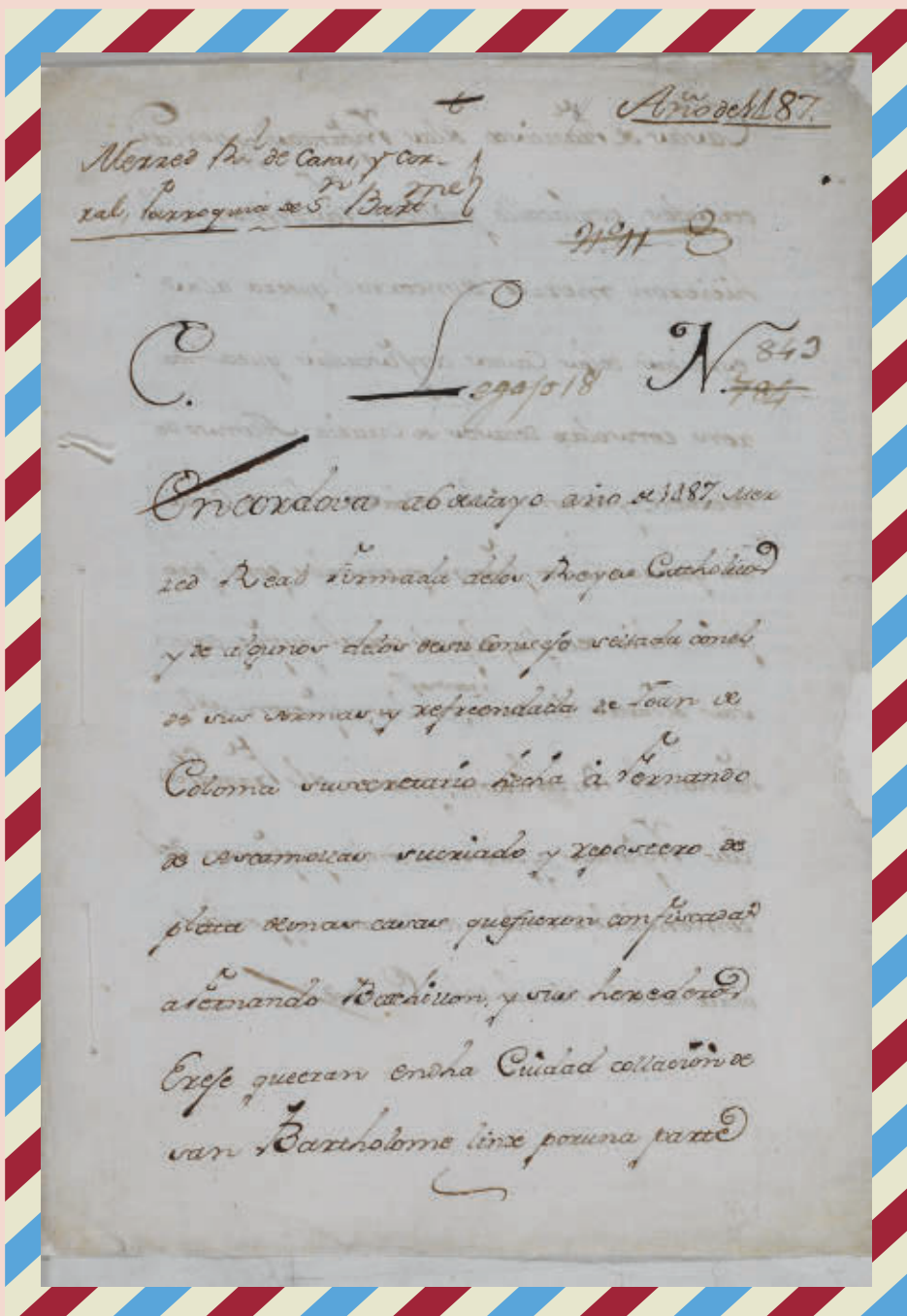
Benjamin iz Tudele v Sahari v 12. stoletju.
Grafika Dumouze, 19. stoletje.

Poročilo slavnega srednjeveškega judovskega popotnika Benjamina iz Tudele o potovanjih po Bližnjem vzhodu in Aziji med letoma 1160 in 1173. V njem so do najmanjših podrobnosti opisane trgovinske aktivnosti različnih mest na Vzhodu, in to celo sto let pred popotovanji Marca Pola.

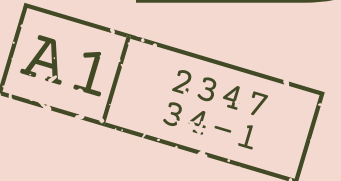
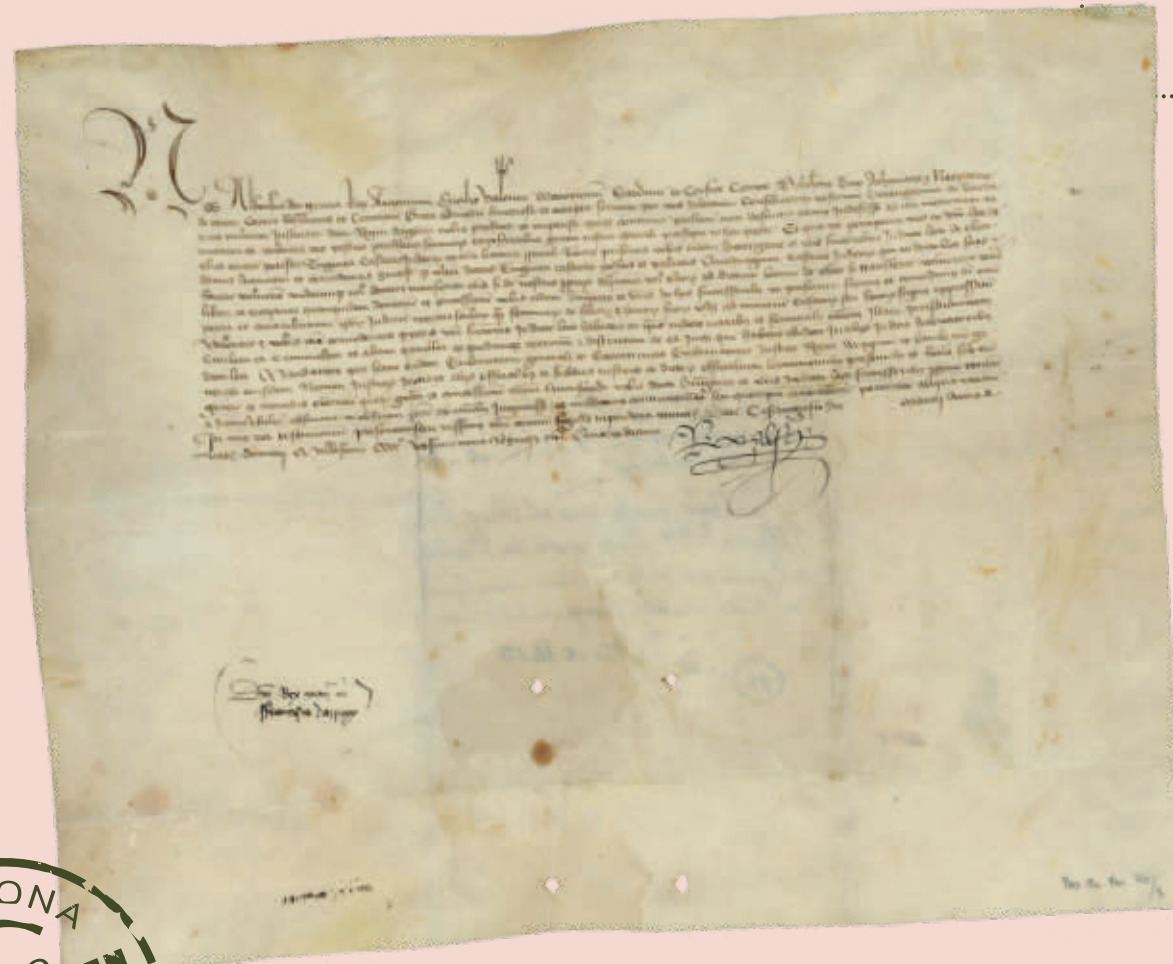
Britanska knjižnica London Add. 27089. Projekt Ktiv, Narodna knjižnica Izraela

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
לכ
למ
לנ
לס
לת
לז
לח
לט
לכ
למ
לנ
לס
לת

Inkvizijska listina o zaplombi »novokrščanskega« imetja, Cordoba, maj 1487.

Judovski teološki seminar v Ameriki, Ms. NH 63.
Dostopno v digitalni zbirki Narodne knjižnice Izraela.

Potrnilo o privilegiju, ki ga je izdal aragonski kralj Alfonz V. Zaragoza, 1429. Izjemna listina iz leta 1429, izdana nekemu plemiču iz Zaragoze, dovoljuje naselitev Judov na posestvu tega plemiča, in to le 63 let pred izgonom Judov iz Španije.

Nardna knjižnica Izraela, Ms. Yah. Var. 40.3

Judovska biblija z masoritskimi pripisi in Onkelosovim Targumom [aramejski prevod Tore, op. prev.], Burgos, 1260. Čeprav so se Judje razsllili po vsem svetu in se je znanje stare hebrejščine zato izgubilo, jim pripisi in prevod omogočajo kontinuirano uporabo judovske biblije. Ta čudovita knjiga, znana kot ena t. i. Damasčanskih kron*, vsebuje večbarvne iluminacije s pozlato in mikrografijo.

Nardna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 24° 790

*Damasčanske krone so zbirka 24 kodeksov, napisanih med 10. in 13. stoletjem, ki sestavljajo celotno judovsko biblijo. Leta 1993 so bile v posebni Mosadovi operaciji prenesene iz Damaska v Izrael. Danes so v javni lasti, hranita pa jih Hebrejska univerza in Narodna knjižnica Izraela.

Mišna tora, Majmonid (Maimonides), Španija, ok. 1350. Mišna tora je združevala filozofijo in judovsko versko pravo (halaho) ter je bila edino srednjeveško besedilo, ki je vsebovalo vsa pravila judovske vere, tudi zakone, nanašajoče se na Tempelj v Jeruzalemu. Majmonid je v delu zapisal ustno Toro oziroma ustno izročilo judovske vere, ki se je prenašalo iz roda v rod ter je dopolnjevalo in razlagalo zapisano Toro. Avtor je delo namerno napisal v hebrejščini, da bi bilo vsem Judom dostopno kjerkoli in kadarkoli.

Nardna knjižnica Izraela, Ms. Heb. 4° 1193

Nina Salaman

Portret Nine Salaman, žene Redcliffa Salamana, ki ga je leta 1918 naslikal Solomon J. Solomon. Pauline Ruth »Nina« Salaman, roj. Davis (1877–1925), je bila pesnica in izjemna poznavalka srednjeveške Španije, še posebej poezije, ki jo je vrhunsko prevedla.

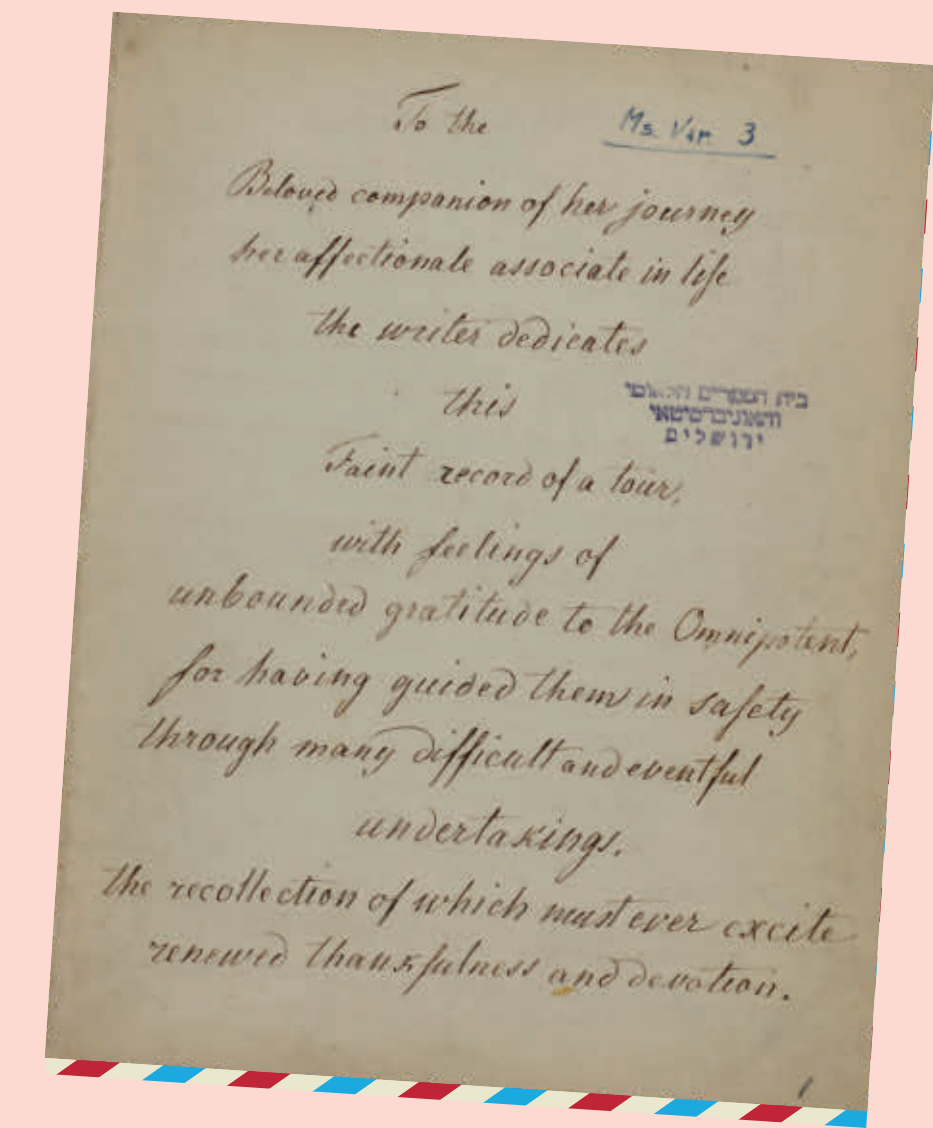
Veljka Brifanija

Album Clauda Reignierja Conderja (1848–1910) z nalepljenimi risbami in časopisnimi izrezki iz časa, ko je bil Conder vodja geodetskega urada za zahodno Palestino v sklopu Sklada za raziskovanje Palestine. Na tej strani je prikazan poročni obred pod hupo [judovski poročni baldahin, op. prev.], ki ga je Conder opazoval v starem Jeruzalemu. Narodna knjižnica Izraela, V. 1209

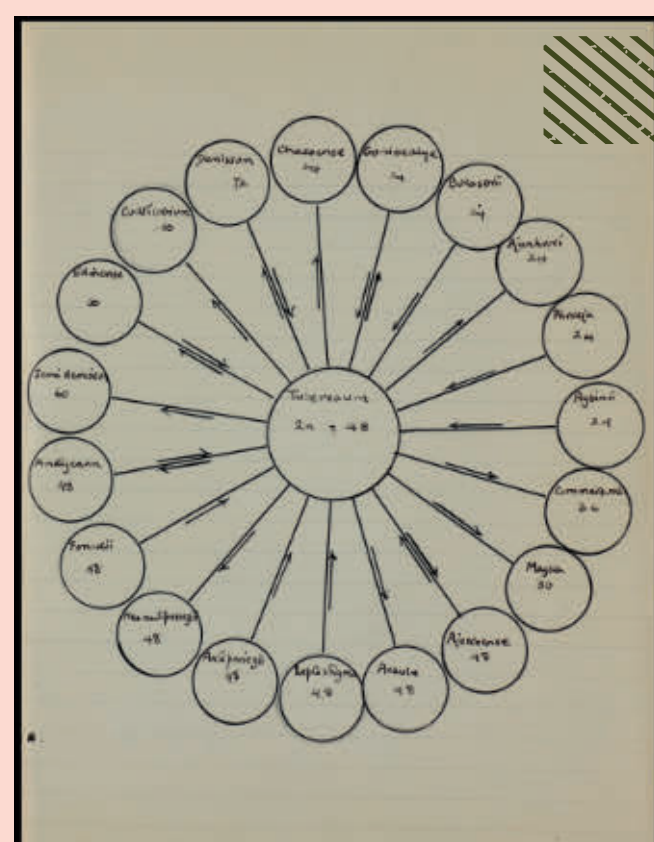
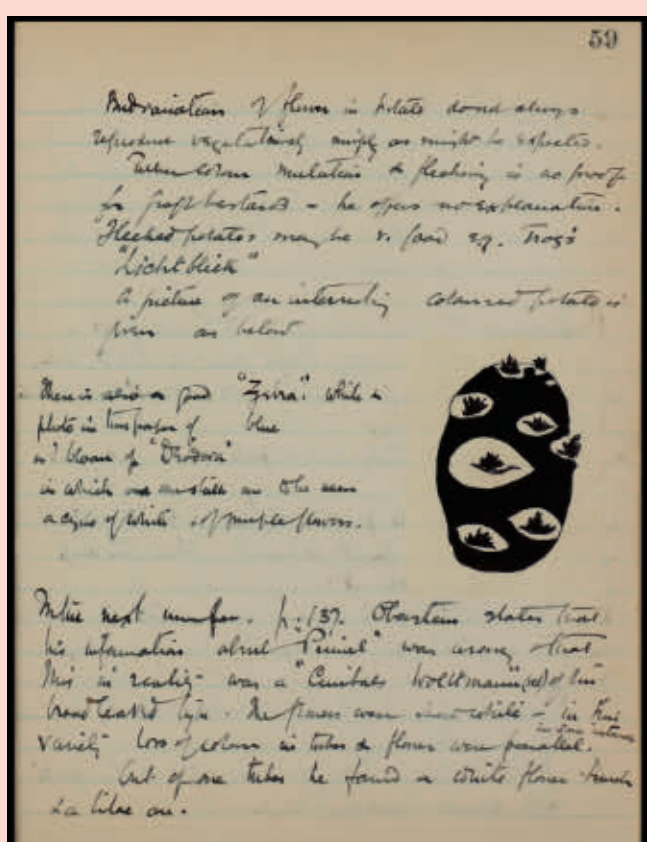
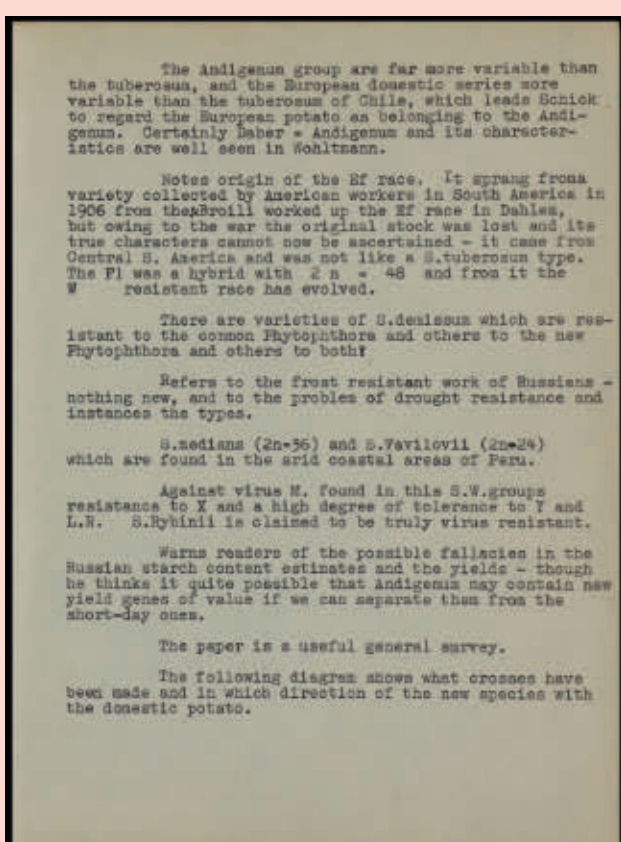
Nina Salaman je leta 1916 kot ena prvih v angleščino prevedla besedilo Hatikve, pesmi, ki je pozneje postala izraelska državna himna. Njen mož je kopijo tega prevoda poslal gospe Melchior na Hebrejsko univerzo. Narodna knjižnica Izraela, Schwad 01 15 132

Judith Montefiore

Popotni dnevnik Judith Montefiore (1784–1862), britanske jezikoslovke, glasbenice, potopiske in filantropinje, žene Mosesa Montefiora*. V svojih dnevnikih je pisala o življenju Judov v mestih, ki jih je obiskala, v tem dnevniku, pobožno posvečenem Bogu, pa opisuje svoja potovanja v Palestino. 1838–1839. Narodna knjižnica Izraela, ARC. 4* 1746 01.11

*Sir Moses Haim Montefiore, baronet (1784–1885), je bil judovski poslovnež, finančnik in bankir, ki je bil znan tudi po svoji dobrodelnosti in goreči podpori pravic Judov.

POST BOX

Beleznica o krompirju. Redcliffe Salaman (1874–1955) je bil zdravnik, patolog, botanik in zlahatitelj krompirja. Rojen je bil v judovski družini, živel je na Redcliffe Gardensu v Londonu. Na svojem vrtu je izvajal genetske raziskave, še posebej o odpornosti krompirja na krompirjevo plesen; leta 1908 je naposled odkril, kako je mogoče povečati odpornost krompirja na to bolezen. S svojim delom je zaslovel. Kot predsednik posebnega odbora za ugotavljanje sinonimnih poimenovanj za različne sorte krompirja (Potato Synonym Committee) se je ukvarjal s preučevanjem krompirja, ustavil pa je tudi trženje starih sort pod novimi imeni po višjih cenah. Leta 1926 je bila na osnovi njegovega dela izdana knjiga z naslovom Potato Varieties (Sorte krompirja).